

بررسی سند زیارت عاشورا

تهیه شده در معاونت پژوهش

مدرسۀ علمیه حضرت زینب سلام الله علیها

به کوشش طلبه گرامی :

سرکار خانم اعظم غلامپور

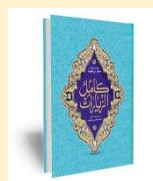
*****

زیارت عاشورا از جمله زیاراتی هست که در بین مردم شهرت بسیاری دارد بنابراین بررسی زیارت موجب اطمینان و کسب معرفت برای شیعیان شده و پاسخی هست برای کسانی که به این زیارت به دلیل وجود لعن شبهه وارد می کنند. در صورتی که آیت الله جوادی آملی در کتاب حماسه و عرفان خود می فرماید سراینکه سفارش کرده اند هر روز زیارت عاشورا بخوانید و نسبت به اهل بیت تولی داشته باشید بر آنان صلوات و درود بفرستید و از دشمنانشان تبری بجوید برای آن است که طرز فکرمعاندانشان منفور شود.

زیارت عاشورا که مشتمل بر صد لعن و صد سلام می باشد از امام باقر علیه السلام و امام صادق علیه السلام در کتب امامیه به چند طریق مذکور است.

از قدیمی ترین کتابهایی که این صحبت در آنها آمده است کامل الزیارات ابن قولویه و مصباح المتجهد شیخ طوسی می باشد که به بررسی سند در هر دو کتاب می پردازیم.

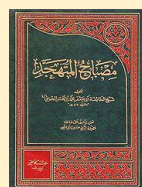
بررسی سند کامل الزیارات جعفر بن محمد بن قولویه:

در کتاب کامل الزیارات باب ۷۱ آن را به دو سند از امام باقر علیه السلام ذکر کرده است.

مرحوم ابن قولویه در مقدمه کتاب کامل الزیارات فرمودند : روایاتی که در این کتاب درج شده همه از مشایخ ثقات واصل شده است در نتیجه با این گفتار ۳۸۸ راوی را توثیق کرده است. البته به عقیده اکثر علما این جمله تنها مربوط به آخرین حلقه نزولی سند است یعنی افرادی که نسبت به او (ابن قولویه) دارای رابطه استادی می باشند. و ۳۲ نفر از مشایخ بدون واسطه ایشان هستند. در هر حال چون حکیم بن داوود در آخرین حلقه نزولی است، در هر دو وجه مشمول توثیق می شود.

بررسی سند زیارت در کتاب مصباح المتجهد شیخ طوسی :

سند شیخ الطائفه در کتاب مصباح المتجهد بدین ترتیب است:

مرحوم شیخ طوسی در این کتاب از امام باقر علیه السلام به دو سند از امام صادق علیه السلام به یک سند زیارت را نقل کرده است در این مختصر ابتدا نظر به سند سوم است که منتهی به امام صادق علیه السلام می شود سند مزبور بدین قرار است:

«محمد بن خالد الطیالسی؛ وی از اصحاب امام کاظم (علیه السلام) بوده است. شیخ طوسی (رحمت الله علیه) می نویسد:

محمد بن خالد طیالسی، علی بن حسن بن فضال و سعد بن عبدالله، از او روایت نقل کرده اند. در صفحه دیگر می نویسد :

محمد بن خالد طیالسی، کنیه اش ابو عبدالله است. حمید اصول زیادی را از او روایت می کند. در عبارات بالا، شیخ طوسی تصریح می کند که سه تن از افراد موثق و برجسته روایان شیعه از او روایت نقل کرده اند؛ علی بن حسن بن فضال، سعد بن عبدالله اشعری و حمید بن زیاد از روایان موثق هستند. نجاشی در باره علی بن حسن بن فضال می نویسد:

علی بن حسن بن علی بن فضال... فقیه اصحاب ما در کوفه و چهره شاخص، موثق و آگاه ترین آنها نسبت به حدیث بوده و سخنش مورد پذیرش است. نجاشی در باره سعد بن عبدالله اشعری نیز می گوید:

سعد بن عبدالله بن ابی خلف اشعری قمی، کنیه اش ابوالقاسم، از بزرگان، فقیهان و سرشناس شیعیان است.

شیخ طوسی در باره حمید بن زیاد می نویسد: حمید بن زیاد از اهل نینوا، قریه به سوی حائر که به ساکنان آنجا سلام باد، مورد اعتماد، دارای تألیف فراوان است. بسیاری از اصول را او نقل کرده و کتابهای بسیار دارد به شمار کتب اصول. این مطلب ثابت می کند که محمد بن خالد طیالسی، یک شخص موثق و مورد اعتماد است؛

چنانچه مرحوم وحید بهبهانی در ترجمه وی به این نکته تصریح می کند و می نویسد:

این سخن مصنف در باره محمد بن خالد طیالسی... روایت بزرگان از او، اشاره به این نکته دارد که وی مورد اعتماد علما بوده است. مؤید این سخن، این است که حمید بن زیاد اصول بسیاری را از او نقل کرده است.

علاوه بر این، ایشان در اسناد روایات کامل الزیارات واقع شده که راویان این کتاب مدح و توثیق عام دارند.

به نقل حضرت آیت الله خویی (حمة الله علیه) علی بن ابراهیم قمی، محمد بن علی بن محبوب، محمد بن یحیی المعاذی، و معاویه بن حکیم، از افراد موثق دیگری هستند که از وی روایت نقل کرده اند.

با دقت در این نکته ثابت می شود که ایشان از نظر محدثان شیعه مورد اعتماد بوده است. سیف بن عمیره؛ وثاقت او را در سند قبلی بررسی کردیم.

صفوان بن مهران الجمال؛ صفوان یکی از اصحاب سرشناس امام صادق (علیه السلام) بوده است. شیخ طوسی ایشان را در شمار اصحاب آن حضرت ذکر کرده است:

نجاشی به وثاقت ایشان تصریح کرده است: «صفوان بن مهران بن المغیره الاسدی... ثقة»

آقای نمازی شاهرودی تصریح می کند که ایشان از اصحاب امام کاظم (علیه السلام) نیز بوده است:

«صفوان بن مهران... از اصحاب امام صادق و کاظم (علیهما السلام) بوده و به اتفاق علما مورد اعتماد، عالی مقام و دارای ایمان قوی بوده است.»

محمد خالد طیالسی از سیف بن عمیره نقل می کند که به همراه صفوان بن مهران و جماعتی از اصحاب بعد از آنکه امام صادق علیه السلام از

حیره به مدینه برگشته بود به نجف اشرف رفتیم هدف از این اجتماع زیارت قبر مطهره ابوالحسن امیرالمومنین علیه السلام بود. وقتی به محدوده مزار شریف رسیدیم صفوان مشغول زیارت شد. ابتدا زیارت حضرت امیر را خواند و بعد از آن رو به طرف کربلا ایستاد و زیارت عاشورا که از علقمه نقل شده بود خواند و پس از آن دعای معروف به همان دعای علقمه را که در واقع همان دعای صفوان خواند.

سیف بن عمیر گوید: من به صفوان گفتم: علقمه بن محمد حضرمی زیارت عاشورا را برای ما از امام باقر علیه السلام خواندو این دعایی که تو حالا خواندی در آن نبود.

صفوان درباره علقمه هیچگونه قدحی وارد نکرد و فقط گفت: من با امام صادق علیه السلام در این مکان آمدم، امام علاوه بر آنچه که علقمه برای شما نقل کرده است این دعا را هم خواند.

از این مطلب استفاده می شود که علقمه در نزد صفوان مجهول الحال نبوده بلکه یک شخصیت علمی مورد تایید است این گفتار هم زیارت عاشورا را توجیه و هم وضع علقمه را روشن می نماید تفصیل بیشتر در کتاب شفاء الصدور مذکور است و از او به همین اندازه دفاع می کنیم.

و اما دو سند دیگر که به امام باقر علیه السلام منتهی می شود،

سند اول: محمد بن اسماعیل بزیع از صالح و سیف بن عمر، از علقمه بن محمد حضرمی. این سند هم قابل تصحیح و توجیه فنی است، زیرا طریق شیخ به محدثین اسماعیل بزیع صحیح است و صالح بن عقبه هم هر چند توثیق صریحی ندارد ولی نقل ابن بزیع اعتماد بر اوست و توثیق عملی محسوب می شود. علاوه بر این در طبقه او سیف بن عمیره واقع شده که صریحا مورد توثیق علمای علم رجال است. در آخرین طبقه سند هم علقمه قرار دارد که بیشتر وضع او روشن شد.

اما **سند دوم: محمد بن خالد طیالسی** از سیف بن عمیره، طیالسی از کسانی است که هم در سند کامل الزیارات و هم در سند تفسیر علی بن ابراهیم واقع شده است و هم در سند دیگر ذکر شد مورد اعتماد ابن بزیع قرار دارد. نتیجه

اینکه هر سه سند شیخ در کتاب مصباح معتبر می باشد.

بدین ترتیب زیارت عاشورا به روش متاخرین که تنوع اخبار آحاد به صحیح، حسن، موثق و ضعیف است، زیارتی معتبر و دارای سند قوی محسوب می شود.

*****

منابع:

۱. کتاب اعتبار زیارت عاشورا، نویسنده حسین کریمی جلد ۱، ناشر، مرکز فقهی ائمه اطهار علیه السلام، سال چاپ ۱۳۸۷، ص ۳۹ الی ۴۳
۲. کتاب حماسه و عرفان صفحه ۳۱۰
۳. کتابخانه ویکی فقه